

Beata Kubicka

HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO

Program nauczania
dla klas 4-6 szkoły podstawowej

 OPERON

Gdynia 2008

Projekt okładki: Artur Tarasiewicz
Redaktor prowadzący: Zespół
Redakcja językowa: Piotr Salewski
Redakcja graficzna i skład: Marcin Hołdak
Korekta: Marlena Dobrowolska

Program dopuszczony do użytku szkolnego przez ministra do spraw oświaty i wychowania i wpisany do wykazu programów nauczania historii i społeczeństwa w klasach IV–VI szkoły podstawowej na podstawie opinii rzeczoznawców: dr. Wita Górczyńskiego i dr. Piotra Ungera

Numer dopuszczenia: **DPN-5002-02/08**

© Copyright by Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o. & Beata Kubicka

Gdynia 2008

Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie w całości lub we fragmentach bez zgody wydawcy zabronione.

9-8/V

Wydawca:

Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

81-212 Gdynia, ul. Hutnicza 3

tel. centrali 058 679 00 00

e-mail: info@operon.pl

<http://www.operon.pl>

ISBN 978-83-7461-801-4

Spis treści

I. Wstęp	5
II. Cele edukacji	7
III. Szczegółowe cele edukacji	9
IV. Materiał nauczania dla klas IV-VI	11
V. Przydział godzin	23
VI. Procedury osiągania celów edukacyjnych	30
VII. Ocena osiągnięć ucznia	32
VIII. Przewidywane osiągnięcia ucznia	35

I. Wstęp

Prezentowany program przeznaczony jest dla drugiego etapu edukacyjnego (szkoła podstawowa, klasy IV–VI). Stanowi propozycję realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego ujętej w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 6 listopada 2003 r., zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (DzU 2003 r., nr 210, poz. 2041).

Program ten ma być dla nauczyciela podstawą, na której będzie on mógł wprowadzić ucznia w świat wydarzeń historycznych, pobudzając wyobraźnię dziecka i stymulując je do efektywnej pracy. Historykowi podczas nauczania powinny towarzyszyć słowa Cycerona „Historia magistra vitae est”.

Na każdej lekcji historii przewidziana jest realizacja następujących standardów wymagań edukacyjnych:

- pisania,
- czytania,
- rozumowania według związku przyczynowo-skutkowego,
- korzystania z informacji źródłowych,
- stosowania wiedzy w praktyce.

Program nauczania historii i wiedzy o społeczeństwie przewiduje trzyletni tok nauczania przy siatce godzin rozbitej na jedną godzinę tygodniowo w klasie czwartej i w klasie piątej oraz dwie godziny w klasie szóstej. W ramach tych godzin przewidziana jest realizacja poszczególnych ścieżek edukacyjnych na wybranych jednostkach lekcyjnych.

Własne zaangażowanie w prowadzoną lekcję, umiejętność korelacji z innymi przedmiotami oraz realizacja ścieżek edukacyjnych wprowadza ucznia w obszar nie tylko teorii, ale i praktyki.

Szkoła podstawowa to okres w życiu dziecka, w którym jego rozwój wymaga wzmoczonej motoryki, wyobraźni, a przede wszystkim zaciekawienia. Stąd na lekcjach historii i społeczeństwa punktem wyjścia jest konieczność wzbudzenia w uczniu chęci poszukiwania odpowiedzi na nurtujące go pytania dotyczące życia oraz wydarzeń z dziejów minionych i współczesności. Ten rodzaj aktywności pozwoli dziecku wejść w rolę odkrywcy, który za pomocą wybranych przez siebie narzędzi będzie odszukiwał potrzebne wiadomości. Będzie to również pozytywny aspekt rozwijania osobowości dziecka przy nieustannej stymulacji przez nauczyciela.

Samodzielne poruszanie się w świecie dat i wydarzeń połączonych ze sobą łańcuchami przyczynowo-skutkowymi pozwoli uczniowi lepiej zrozumieć wydarzenia, o których będzie mowa na lekcjach.

Nauczyciel historii ma obowiązek postępować w taki sposób, aby uczeń nie czuł się skrępowany w swoich wypowiedziach, nie bał się pytać i nie był oceniany według kryteriów i norm dla niego niezrozumiałych.

Zadaniem nauczyciela jest stymulowanie pracy uczniów na lekcji, czuwanie nad poprawnością doboru faktów, wydarzeń oraz nad umiejętnościami korzystania z ogólnie dostępnych źródeł. Dzięki zainteresowaniu, dociekliwości i cierpliwości budujemy w dziecku wiarę we własne siły, co owocuje pozytywnym nastawieniem do nauki oraz otoczenia, w którym ono przebywa.

Obowiązkiem nauczyciela jest indywidualne podejście do każdego z uczniów. Może być to trudne w realiach dzisiejszej szkoły, między innymi ze względu na dużą liczbę uczniów w klasach oraz ograniczony czas lekcji. Należy jednak pamiętać o konieczności zwrócenia uwagi na każde dziecko, dostrzeganie jego sukcesów i motywowanie do dalszej pracy.

Olbrzymią rolę w pracy nauczyciela odgrywa jego warsztat, a przede wszystkim metody, jakie stosuje w czasie zajęć lekcyjnych. Należy pamiętać, że im większa różnorodność stosowanych metod, tym łatwiej zainteresować ucznia przedmiotem i tym większa szansa, że na następną lekcję dziecko przyjdzie z ochotą. Do metod możliwych do zastosowania na lekcjach historii i społeczeństwa zaliczyć należy między innymi: pracę w grupach, dyskusję, pracę ze źródłami, film, pokaz slajdów, wizytę w muzeum. To tylko niektóre z licznych propozycji, dzięki którym jeden temat możemy przedstawić na wiele barwnych sposobów. Taki rodzaj przekazu jest gwarancją udanej lekcji i osiągniętego celu, jaki każdy nauczyciel stawia sobie na początku pracy.

Nadrzędnym celem lekcji historii i społeczeństwa jest przekazanie uczniowi wiedzy w sposób adekwatny do jego możliwości percepcyjnych. Formę przekazu powinien charakteryzować prosty język, który umożliwi nawiązanie dialogu między uczniem i nauczycielem.

II. Cele edukacji

Założeniem szkolnej edukacji jest wszechstronny rozwój osobowości ucznia. Historia i społeczeństwo jest przedmiotem, który nie tylko wzbudza zainteresowanie ucznia przeszłością, ale również kształtuje jego postawę patriotyczną i obywatelską. Te działania wywołują w dziecku poczucie odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym i publicznym. Historia i społeczeństwo pomagają również w budowaniu światopoglądu poprzez dostarczanie wiedzy na temat najważniejszych wydarzeń z historii Polski i historii powszechnej.

Szkolne zajęcia z historii i społeczeństwa zakładają realizację zadań na kilku płaszczyznach kształcenia:

- nauczania przez dostarczanie i systematyzowanie wiedzy,
- poszerzania i pogłębiania zainteresowań uczniów poprzez poszukiwanie i ocenianie wydarzeń zapisanych bądź zarejestrowanych w źródłach historycznych,
- nabywania umiejętności utożsamiania swojego życia z własnym państwem i żyjącymi w nim ludźmi,
- kształtowania postaw i światopoglądu, mającego istotny wpływ na działalność publiczną i indywidualną w Polsce, Europie i świecie, poprzez poznawanie tych wartości, które są w dużym stopniu odpowiedzialne za przeszłość, teraźniejszość i przyszłość.

Nauczanie przez dostarczanie i systematyzowanie wiedzy

Uczeń:

- zapoznaje się z niezbędnymi pojęciami i definicjami z dziedziny historii wraz z ich logicznymi wyjaśnieniami;
- zdobywa potrzebną wiedzę na temat najważniejszych wydarzeń historycznych i społecznych;
- zdobywa wiadomości o życiu wybitnych i zasłużonych postaci z dziejów Polski, Europy i świata;
- poznaje i rozumie ciąg przyczynowo-skutkowy wydarzeń zaistniałych w poszczególnych okresach historycznych;
- poznaje i rozróżnia symbole państwowe, narodowe i religijne;
- zdobywa podstawy do kształtowania własnych postaw patriotycznych i tolerancyjnych;
- przy pomocy nauczyciela kształtuje własną wyobraźnię;
- rozwija zainteresowania przeszłością własną, rodziny, narodu;
- zdobywa podstawy do kształtowania myślenia syntetyczno-analitycznego.

Poszerzanie i pogłębianie zainteresowań

Uczeń:

- nabywa podstawowe zdolności organizowania własnego warsztatu pracy na lekcji, to jest korzystania ze źródeł historycznych, materiałów pozapodrecznikowych i innych;
- potrafi samodzielnie szukać przy pomocy nauczyciela bądź osób starszych potrzebnych informacji o danym zagadnieniu;
- rozwija własne zainteresowania poprzez aktywny udział w olimpiadach, konkursach historycznych i międzyprzedmiotowych;
- potrafi samodzielnie wypowiadać się i oceniać różne fakty z przeszłości bądź mające miejsce współcześnie.

Nabywanie umiejętności

Uczeń:

- uczy się samodzielnego myślenia;
- porządkuje, poszukuje i przedstawia informacje z różnych źródeł;
- dokonuje samooceny;
- wypowiada się w kwestiach spornych wynikających z ciągów przyczynowo-skutkowych;
- potrafi umiejętnie komunikować się na forum klasowym na dany temat;
- stosuje nabytą wiedzę;
- dokonuje publicznej prezentacji własnych poglądów;
- pracuje w zespole, grupie, klasie.

Kształtowanie postaw i światopoglądu

Uczeń:

- potrafi zbudować postawę tolerancji przez uświadomienie sobie istnienia pluralizmu poglądowego, kulturowego, religijnego;
- buduje postawy wartościujące w oparciu o biografie i wydarzenia z życia ludzi budujących historię, na przykład: Bolesława Chrobrego, Królowej Jadwigi, Stefana Batorego, Tadeusza Kościuszki, Jana Pawła II, Lecha Wałęsy i innych;
- rozwija zdolności wnikliwej obserwacji, percepcji, analizy faktów w odniesieniu do epoki i żyjących w niej ludzi;
- wyrabia w sobie nawyk cierpliwości, koncentracji i dociekliwości w pracy;
- kształtuje postawę pełną szacunku wobec symboli narodowych, państwowych i religijnych;
- rozwija zainteresowania historią i kulturą kraju dzięki nieustannej pracy nad poznaniem i rozumieniem zaistniałych okoliczności.

III. Szczegółowe cele edukacji

Wymienione poniżej szczegółowe cele edukacyjne oparte są na podstawie programowej, która stanowi punkt wyjścia pracy nauczyciela z uczniem w szkole.

Zainteresowanie przeszłością

Uczeń:

- uświadamia sobie różnorodność źródeł historycznych;
- kształtuje w sobie postawę zainteresowania historią, zarówno powszechną, jak i Polski oraz swojej małej ojczyzny;
- nabywa umiejętności wykorzystywania wiedzy pochodzącej z różnych źródeł;
- rozumie zależności przyczynowo-skutkowe w procesie historycznym;
- umie odnaleźć zależności pomiędzy wydarzeniami minionymi a współczesnością.

Rozwijanie poczucia przynależności do grupy społecznej

Uczeń:

- ma poczucie tożsamości z własnym krajem, miastem, wsią, dzielnicą;
- odczuwa przynależność do swojej grupy rówieśniczej;
- jest odpowiedzialny za własne sądy i opinie;
- umie ocenić i wartościować wydarzenia i postacie historyczne.

Świadoma postawa patriotyczna i obywatelska

Uczeń:

- interesuje się historią Polski oraz dziejami własnej rodziny;
- przejawia postawę tolerancji wobec innych narodowości i mniejszości etnicznych;
- przyjmuje postawę szacunku wobec odmiennych niż własne poglądów;
- zna i szanuje podstawowe wartości cywilizacji europejskiej;
- odczuwa dumę z własnej przynależności narodowej;
- ma szacunek dla kultury polskiej oraz kultur innych narodów i mniejszości.

Zadania szkoły

Szkoła ma za zadanie umożliwić uczniowi wszechstronny rozwój jego osobowości, dostarczyć mu odpowiedniej wiedzy, jak również stworzyć odpowiednie warunki, w których dziecko będzie poznawało historię Polski i świata.

Do zadań szkoły należą (zgodnie z podstawą programową):

- Dostarczanie wiedzy na temat najważniejszych wydarzeń i najwybitniejszych postaci z dziejów Polski (w tym regionu) oraz Europy i świata.

- Zapoznanie z symbolami narodowymi, państwowymi i religijnymi; wyjaśnienie ich znaczenia oraz kształtowanie szacunku wobec nich. Rozwijanie postawy patriotycznej.
- Kształtowanie wyobraźni historycznej.
- Zapoznanie z elementarnymi pojęciami historycznymi.
- Rozbudzanie zainteresowań przeszłością własną, swojej ojczyzny i narodu oraz korzeniami i rozwojem rodzimej kultury.

IV. Materiał nauczania dla klas IV-VI

Klasa IV

Wprowadzenie

W klasie IV uczeń po raz pierwszy zapoznaje się z przedmiotem historia i społeczeństwo. Jest to niezwykle ważny moment i w dużej mierze od nauczyciela zależy, czy dziecko zainteresuje się przeszłością i w ciągu dalszej edukacji będzie z chęcią uczyło się historii.

Zastosowany w podręczniku podział ma na celu stopniowe wprowadzenie ucznia w wiedzę historyczną oraz zagadnienia dotyczące społeczeństwa. Począwszy od wyjaśnienia podstawowych terminów związanych z historią, poprzez wskazanie związków pomiędzy procesem historycznym a życiem ludzi, wprowadzenie w wybrane zagadnienia z historii powszechnej i Polski – podręcznik krok po kroku przybliży uczniowi zakres i metodologię badań historycznych. Odchodząc od ukazywania historii przez pryzmat dat i wydarzeń politycznych, położono nacisk na przedstawienie życia codziennego ludzi w różnych epokach

I. Wkraczamy w świat historii

1. Czym jest historia? (próba zdefiniowania pojęcia, nauki pomocnicze historii, warsztat historyka)
 2. Bogactwo źródeł historycznych (rodzaje źródeł historycznych i ich znaczenie)
 3. Jak mierzymy czas w historii? (sposoby mierzenia czasu, zapis i obliczanie upływu czasu)
 4. Do czego historykowi potrzebne są mapy? (znaczenie map, umiejętność czytania map historycznych, dawne mapy)
 5. Muzea i zabytki (zadania muzeum, rodzaje muzeów, konserwacja zabytków, wybrane zabytki Polski)
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- umie korzystać z osi czasu;
- zna metody zapisywania i obliczania wieku;

- potrafi korzystać z mapy i atlasu historycznego;
- orientuje się, jakie muzea znajdują się w okolicy, w której mieszka;
- potrafi stosownie zachować się w muzeum.

II. Żyję wśród ludzi

1. Rodzina – klucz do mojej historii (znaczenie rodziny w życiu człowieka, zależności pokrewieństwa i powinowactwa, historia rodziny)
2. Moje role w życiu. Ja i inni (samoocena, role społeczne, godność, prawa dziecka)
3. Moja szkoła (historia szkoły, prawa i obowiązki ucznia, samorząd szkolny, współżycie w klasie)

Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- zna historię i tradycje własnej rodziny, miejsca zamieszkania, miasta, w którym żyje;
- zna ważniejsze daty związane z obchodzonymi świętami narodowymi i rodzinnymi;
- potrafi określić swoją funkcję i rolę w rodzinie;
- wie, jakie obowiązki wynikają z bycia Polakiem;
- ma poczucie własnej tożsamości narodowej;
- prezentuje postawę tolerancji;
- potrafi rozwiązywać konflikty pojawiające się w klasie.

III. Polska moją ojczyzną

1. Moja mała ojczyzna
2. Poznajemy regionalne tradycję i zwyczaje
3. Kto ty jesteś? Polak mały... – próba interpretacji historycznej hymnu państwowego.
4. Polska i Europa (tożsamość polska a tożsamość europejska, proces jednoczenia Europy, Unia Europejska, symbole unijne)

Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- zna tradycje panujące w danym regionie;
- umie wymienić polskie krainy historyczno-geograficzne;
- prezentuje postawę szacunku wobec tradycji;
- odznacza się szacunkiem i tolerancją w stosunku do mniejszości narodowych i ich kultur;
- potrafi wymienić kraje graniczące z Polską;
- potrafi wymienić polskie symbole narodowe;
- prezentuje postawę dumy z faktu bycia Polakiem;
- rozumie zależność między tożsamością narodową a tożsamością europejską;
- zna podstawowe fakty dotyczące procesów zjednoczeniowych Europy.

IV. Życie ludzi wczoraj i dziś

1. Zmagania pierwszych ludzi (ludzie pierwotni, koczowniczy i osiadły tryb życia, osiągnięcia pierwszych ludzi)
 2. Pierwsi rolnicy
 3. Rycerze i zamki (życie na średniowiecznych zamkach, rycerze i kodeks rycerski)
 4. W średniowiecznym klasztorze (Kościół w średniowieczu, życie średniowiecznych zakonników, zakon krzyżacki)
 5. Wieś wczoraj i dziś (historia wsi, sytuacja chłopów w społeczeństwie feudalnym, rozwój narzędzi rolniczych, przykłady jak wieś wygląda współcześnie)
 6. Średniowieczne miasto (lokowanie miast, plan średniowiecznego miasta, społeczeństwa miasta w średniowieczu)
 7. W drukarni Jana Gutenberga (historia pisma, rodzaje pisma, wynalazek druku)
 8. Mikołaj Kopernik i jego odkrycie (Akademia Krakowska, życie i działalność Kopernika, geocentryzm a heliocentryzm)
 9. W gospodarstwie szlacheckim
 10. Życie dworskie na Wawelu w XVI wieku
 11. W wieku pary i elektryczności
 12. W XIX-wiecznej Łodzi (przykład XIX-wiecznej Łodzi, industrializacja, miasto przemysłowe, robotnicy i fabrykanci)
 13. Nasz świat w XXI wieku
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- potrafi wymienić ważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne ludzkości;
- potrafi uzasadnić wpływ osiągnięć cywilizacyjnych na życie codzienne ludzi;
- zna zasady kodeksu rycerskiego;
- umie opisać wygląd średniowiecznego zamku;
- potrafi wymienić nazwy kilku zakonów;
- umie opisać życie średniowiecznych zakonników;
- zna i rozumie zasługi zakonów dla rozwoju kultury i cywilizacji;
- potrafi opisać przemiany zachodzące w życiu mieszkańców wsi na przestrzeni dziejów;
- rozumie sytuację chłopów pańszczyźnianych;
- opisuje wygląd miasta średniowiecznego z uwzględnieniem poszczególnych budynków i ich funkcji;
- rozumie znaczenie wynalazku druku;
- zna postać Mikołaja Kopernika i rozumie znaczenie jego odkrycia;
- potrafi wymienić najważniejsze wynalazki związane z rewolucją przemysłową i ich wpływ na życie ludzi;
- potrafi opisać na przykładzie Łodzi wygląd miasta przemysłowego.

Klasa V

Wprowadzenie

W klasie piątej rozpoczyna się uporządkowany chronologicznie wykład wiedzy historycznej. Uczeń zapoznany zostaje z najważniejszymi faktami dotyczącymi dziejów człowieka – od najstarszych cywilizacji Bliskiego Wschodu po epokę renesansu. Na tym etapie nauczania ważnym zadaniem nauczyciela jest nie tylko przedstawienie wiadomości związanych z poszczególnymi tematami, ale także ukazanie dziecku zależności przyczynowo-skutkowych między kolejno omawianymi zagadnieniami. W żadnym wypadku nie można dopuścić do sytuacji, w której uczeń tworzy sobie wizję przeszłości jako osobnych, niezwiązanych ze sobą wydarzeń. Podkreślenie ciągłości dziejów, ukazanie długofalowości pewnych procesów i uświadomienie uczniowi, że kolejne cywilizacje i kultury dziedziczą osiągnięcia swoich poprzedników – to jeden z głównych celów, jaki powinien przyświecać nauczycielowi. Należy tu wspomnieć o innym ważnym zagadnieniu, bezpośrednio łączącym się z omówionym wyżej. Sposób prezentacji wiedzy historycznej (z konieczności uproszczonej na tym poziomie) musi dawać dziecku możliwość analizy i samodzielnego wyciągania wniosków. Zadaniem nauczyciela historii jest umiejętne stymulowanie myślenia ucznia, tak by sam potrafił powiedzieć, na przykład jakie skutki mogła przynieść konkretna decyzja władcy czy zmiana, która zaszła w gospodarce. Przyczyni się to z jednej strony do rozwinięcia się u ucznia umiejętności krytycznego myślenia, a z drugiej do budowania jeszcze spójniejszej wizji historii jako ciągu przyczyn i wynikających z nich skutków.

I. W kręgu cywilizacji śródziemnomorskich

1. Najstarsze cywilizacje (pierwsze cywilizacje Bliskiego Wschodu, starożytny Egipt, osiągnięcia Egipcjan)
 2. Antyczna Grecja i jej mieszkańcy (Hellada i jej warunki naturalne, zajęcia Greków, kolonizacja)
 3. W ojczyźnie demokracji (polis greckie, ustrój demokratyczny Aten, współczesna demokracja)
 4. W rodzinie greckiej (małżeństwo, pozycja kobiety, wychowanie dzieci, wychowanie spartańskie)
 5. W świecie greckich bogów (religia Hellenów, bogowie greccy, mitologia)
 6. Kultura grecka (filozofia, sport, teatr, architektura i sztuka, dziedzictwo Greków)
 7. Organizacja Imperium Rzymskiego (początki Rzymu, ustrój republikański, podboje, cesarstwo, upadek Cesarstwa Zachodniorzymskiego)
 8. Życie Rzymian (rodzina rzymska, różnice społeczne, życie codzienne, oświata, od-poczynek i rozrywki)
 9. Wierzenia ludów Cesarstwa Rzymskiego (bogowie rzymscy, wpływ Hellenów, kul-ty wschodnie, początki chrześcijaństwa)
 10. Dziedzictwo Rzymian (architektura, urbanistyka, prawo, sieć drogowa, literatura rzymska, romanizacja)
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- zna najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu i potrafi przekazać te wiadomości, które odcisnęły piętno na kulturze europejskiej;
- rozumie rolę warunków geograficznych (zwłaszcza wielkich rzek) w kształtowaniu się pierwszych cywilizacji;
- rozumie tok ewolucyjny kształtowania się demokracji na przestrzeni dziejów;
- rozumie znaczenie cywilizacji Greków i Rzymian dla współczesnej Europy;
- docenia osiągnięcia cywilizacji starożytnych.

II. Średniowiecze

1. Bizancjum – cesarstwo wschodniorzymskie (ustrój cesarstwa, kultura bizantyńska, podział chrześcijaństwa, upadek Bizancjum)
 2. W Arabii Mahometa (Półwysep Arabski, działalność Mahometa, islam, imperium arabskie, osiągnięcia Arabów)
 3. W państwie Karola Wielkiego (organizacja państwa Franków, renesans karoliński, walka z Arabami)
 4. Kościół w średniowieczu (rola cywilizacyjna Kościoła, walka cesarstwa z papieżem)
 5. Kultura średniowiecza (styl romański, styl gotycki, religijny charakter sztuki)
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- rozumie znaczenie Cesarstwa Bizantyńskiego;
- potrafi opisać wzrost potęgi Arabów;
- potrafi wymienić inne istniejące religie poza chrześcijaństwem,
- potrafi zidentyfikować kraj z dominującą religią;
- charakteryzuje państwo Karola Wielkiego;
- umie wyjaśnić istotę konfliktu między cesarstwem i papieżem;
- dostrzeże związek roli Kościoła w średniowieczu i jego obecnej sytuacji;
- potrafi skojarzyć style występujące w sztuce średniowiecza.

III. Polska Piastów

1. Powstanie państwa polskiego (plemiona słowiańskie na ziemiach polskich, państwo Polan, chrzest Polski, zjazd gnieźnieński, droga do korony – koronacja Bolesława Chrobrego)
2. Organizacja państwa pierwszych Piastów (społeczeństwo państwa pierwszych Piastów, system grodów, osady służebne, wojsko)
3. Od rozbitcia do zjednoczenia (testament Bolesława Krzywoustego, rozbitcie dzielnicowe, Krzyżacy, zjednoczenie Polski)
4. Kazimierz Wielki (reformy Kazimierza Wielkiego, polityka zagraniczna i wewnętrzna ostatniego Piasta)

5. Społeczeństwo stanowe.
 6. Życie codzienne w późnym średniowieczu (wygląd średniowiecznego miasta i wsi, zajęcia ich mieszkańców)
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- potrafi wskazać na mapie tereny zamieszkiwane przez poszczególne plemiona słowiańskie;
- rozumie znaczenie chrztu Polski i koronacji Bolesława Chrobrego;
- wymienia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego Polski;
- umie przedstawić proces jednoczenia księstw polskich;
- charakteryzuje i ocenia rządy Kazimierza Wielkiego;
- potrafi opisać społeczeństwo stanowe;
- opisuje życie codzienne w późnym średniowieczu.

IV. Pod rządami dynastii Jagiellonów

1. Unia polsko-litewska (rządy Andegawenów w Polsce, unia personalna w Krewie);
 2. Wielka wojna z zakonem krzyżackim (wybuch wojny, bitwa pod Grunwaldem);
 3. Wojna trzynastoletnia (Związek Pruski, pokój toruński)
 4. Rządy ostatnich Jagiellonów (hołd pruski, Rzeczpospolita Obojga Narodów, szczyt potęgi Jagiellonów)
 5. W państwie demokracji szlacheckiej (ustrój Rzeczpospolitej Obojga Narodów, przywileje szlacheckie, sejm walny)
 6. Społeczeństwo Rzeczpospolitej w XVI wieku (gospodarka folwarczna, handel zbożem, sytuacja poszczególnych stanów społecznych)
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- zna i rozumie przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej;
- potrafi opisać przebieg i wynik zmagania polsko-krzyżackich;
- umie scharakteryzować ustrój Rzeczpospolitej Obojga Narodów;
- opisuje społeczeństwo XVI-wiecznej Polski.

V. Nowe horyzonty

1. Czas wielkich odkryć (przyczyny i skutki wielkich odkryć geograficznych, cywilizacje prekolumbijskie)
 2. W epoce odrodzenia (renesans we Włoszech, humanizm, kultura odrodzenia)
 3. Złoty wiek kultury polskiej (odrodzenie w Polsce, Zamość, Wawel, literatura narodowa)
 4. Religijny podział świata (kryzys Kościoła, protestantyzm, reformacja w Polsce)
 5. Jak zmieniło się życie codzienne w epoce odrodzenia? (zmiany w gospodarce i kulturze oraz ich wpływ na życie ludzi)
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- rozumie przyczyny wielkich odkryć geograficznych;
- potrafi scharakteryzować skutki odkryć geograficznych epoki nowożytnej;
- umie opisać zmiany, jakie zaszły w kulturze i życiu ludzi pod wpływem myśli renesansowej;
- zna i rozumie pojęcie „humanizm”;
- charakteryzuje kulturę polską okresu odrodzenia;
- podaje przyczyny i przejawy kryzysu Kościoła, które doprowadziły do reformacji;
- charakteryzuje nowo powstałe wyznania chrześcijańskie: luteranizm, kalwinizm, anglikanizm.

Klasa VI**Wprowadzenie**

Materiał przewidziany do nauczania w klasie szóstej obejmuje okres od XVII wieku po współczesność. Dotyczy wielu problemów i licznych, nierzadko trudnych do zrozumienia dla ucznia procesów. Dlatego nauczyciel musi tu położyć jeszcze większy nacisk na tłumaczenie i ukazywanie związków przyczynowo-skutkowych, aby uczeń nie zgubił się pośród natłoku wydarzeń, dat i postaci. Szczególnie cenne będzie ukazanie dziecku wpływu przeszłości na świat dzisiejszy, np. przedstawienie historycznych korzeni współczesnych konfliktów.

I. Rzeczpospolita za panowania władców elekcyjnych

1. Pierwsze wolne elekcje (okoliczności zwołania pierwszej wolnej elekcji, królowie elekcyjni, rządy Stefana Batorego)
 2. Wazowie na tronie polskim (władcy z dynastii Wazów, wojny ze Szwecją i Rosją)
 3. Zwycięskie wojny Jana III Sobieskiego (wojny z Turcją, odsiecz wiedeńska)
 4. Społeczeństwo Polski w XVII wieku (szlachta i magnateria oraz ich zajęcia, życie chłopów pańszczyźnianych)
 5. Barok – epoka kontrastów (sztuka barokowa, Wersal, sarmatyzm)
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- dostrzega ewolucję ustroju Rzeczpospolitej w XVII w.;
- charakteryzuje i ocenia rządy poznanych przez siebie polskich władców elekcyjnych;
- umie opisać wojny Rzeczpospolitej w XVII w.;
- charakteryzuje społeczeństwo XVII-wiecznej Rzeczpospolitej;
- potrafi wymienić cechy sztuki barokowej;
- zna i rozumie pojęcie „sarmatyzm”.

II. Świat i Rzeczpospolita w XVIII wieku

1. W wieku światła i rozumu (filozofia oświecenia, powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, rewolucja francuska)
2. W czasach saskich (wzrost znaczenia Rosji, Austrii i Prus w XVIII w., kryzys Rzeczpospolitej)
3. Próby naprawy Rzeczpospolitej (projekty reformy kraju, ostatnia wolna elekcja, panowanie Stanisława Augusta Poniatowskiego, I rozbiór)
4. Konstytucja 3 maja (przyczyny zwołania Sejmu Wielkiego, Konstytucja 3 maja i jej znaczenie, wojna w obronie Konstytucji i II rozbiór)
5. Insurekcja kościuszkowska (ostatnie lata Rzeczpospolitej, wybuch insurekcji, III rozbiór)

Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- potrafi z nazwy wymienić nurty filozofii oświeceniowej;
- rozumie wpływ myśli oświecenia na powstanie Stanów Zjednoczonych i rewolucję francuską;
- umie opisać wzrost potęgi sąsiadów Rzeczypospolitej w XVIII w.;
- charakteryzuje przyczyny kryzysu Rzeczypospolitej w XVIII w.;
- zna okoliczności rozbiorów Rzeczypospolitej;
- potrafi dokonać oceny faktów przemawiających za tworzeniem się polskości w państwie, które zostało wymazane z mapy świata;
- dokonuje świadomej oceny Polaków potężonej z próbą odpowiedzi, czy Polacy w czasie rozbiorów mogą być przykładem postaw patriotycznych dla współczesnego człowieka;
- charakteryzuje i ocenia rządy Stanisława Augusta Poniatowskiego;
- rozumie znaczenie Konstytucji 3 maja;
- zna najważniejsze fakty dotyczące insurekcji kościuszkowskiej.

III. Naród bez państwa

1. „Z ziemi włoskiej do Polski” (udział Polaków w wojnach napoleońskich, Księstwo Warszawskie)
 2. Pod trzema zaborami (kongres wiedeński, ziemie polskie pod zaborami, Królestwo Polskie)
 3. Wielkie powstania narodowe (powstanie listopadowe, powstanie styczniowe, udział Polaków w europejskich walkach narodowowyzwoleńczych)
 4. W obronie kultury i języka polskiego (romantyzm i pozytywizm, twórcy Wielkiej Emigracji, walka z germanizacją i rusyfikacją, społeczeństwo polskie pod zaborami)
 5. Technika i społeczeństwo w XIX wieku (wynalazki XIX-wieczne, przemiany społeczne w XIX w., emancypacja kobiet)
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- zna przyczyny udziału Polaków w kampaniach napoleońskich i walkach niepodległościowych innych narodów;
- potrafi porównać Księstwo Warszawskie z Królestwem Polskim;
- umie wymienić najważniejsze postanowienia kongresu wiedeńskiego dotyczące ziem polskich;
- charakteryzuje wielkie polskie powstania narodowe;
- zna najwybitniejszych przedstawicieli Wielkiej Emigracji;
- potrafi opisać polską kulturę okresu zaborów;
- dostrzega wpływ rozwoju techniki na przemiany społeczne w XIX w.;
- potrafi wyciągnąć wnioski z zagrożeń, jakie technika przyniosła człowiekowi i światu;
- wyciąga wnioski z porównywania sytuacji Polaków przed zaborami w czasie i po zaborach.

IV. Od I wojny światowej do niepodległości

1. I wojna światowa (1914–1918) (trójprzymierze i trójporozumienie, przyczyny wojny, główne fronty i działania zbrojne, koniec wojny)
 2. U progu niepodległości (działalność Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego, udział Polaków w I wojnie światowej, Legiony Polskie)
 3. Kształtowanie się granic II Rzeczypospolitej (ziemie przyznane Polsce, wojna polsko-bolszewicka i jej skutki, powstania śląskie i powstanie wielkopolskie, zarys ich skutków)
 4. Polska w dwudziestoleciu międzywojennym (odbudowa państwa, polityka wewnętrzna i zagraniczna, najważniejsze osiągnięcia II Rzeczypospolitej)
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- potrafi dokonać selekcji informacji odnalezionych w różnych źródłach o przyczynach i skutkach I wojny światowej;
- zna przyczyny i skutki I wojny światowej oraz zaangażowane w nią państwa;
- potrafi opisać udział Polaków na frontach I wojny światowej;
- rozumie znaczenie działalności Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego dla odzyskania przez Polskę niepodległości;
- potrafi wyrazić własne zdanie na temat angażowania się Polaków w obronie niepodległości;
- umie opisać przebieg i charakter procesu kształtowania się granic II Rzeczypospolitej;
- charakteryzuje największe sukcesy II Rzeczypospolitej;
- potrafi omówić politykę wewnętrzną i zagraniczną Polski w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

V. Europa i świat w latach 1918–1939

1. Europa po I wojnie światowej (decyzje konferencji wersalskiej)
 2. Rosja bolszewicka i Niemcy nazistowskie (rewolucja październikowa, komunizm, totalitaryzm, powstanie Związku Radzieckiego, Józef Stalin, faszizm we Włoszech, nazizm w Niemczech, Adolf Hitler)
 3. Gospodarka i kultura w dwudziestoleciu międzywojennym (kultura i nauka, życie codzienne)
- Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- omawia postanowienia konferencji wersalskiej;
- charakteryzuje europejskie państwa totalitarne;
- rozumie podobieństwa i różnice między nazizmem i komunizmem;
- potrafi opisać przemiany w kulturze, nauce i życiu codziennym, jakie zaszły w dwudziestoleciu międzywojennym.

VI. Druga wojna światowa

1. Atak Niemiec na Polskę (pakt Ribbentrop–Mołotow, kampania wrześniowa, agresja sowiecka na Polskę)
2. Na frontach II wojny światowej (przebieg działań wojennych na świecie, totalny charakter wojny, zagłada Żydów)
3. Polska i Polacy w latach II wojny światowej (polityka okupantów na ziemiach polskich, życie Polaków pod okupacją, ruch oporu, Polskie Państwo Podziemne, Polacy na frontach II wojny światowej)

Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- zna przyczyny i okoliczności wybuchu II wojny światowej;
- potrafi opisać przebieg kampanii wrześniowej;
- umie podać najważniejsze fakty dotyczące działań wojennych w latach 1939–1945;
- charakteryzuje życie Polaków pod okupacją hitlerowską i sowiecką;
- wie, czym było Polskie Państwo Podziemne;
- potrafi scharakteryzować udział Polaków w II wojnie światowej.

VII. Nowe oblicze powojennego świata

1. Zimna wojna (skutki II wojny światowej, podział Europy, państwa demokratyczne i państwa komunistyczne, wyścig zbrojeń)
2. W Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (powstanie PRL, terytorium i ustrój powojennej Polski, życie w Polsce Ludowej)
3. Walka o demokratyczną Polskę (kryzysy polityczne lat 50., 60. i 70., powstanie „Solidarności”, Jan Paweł II, stan wojenny)
4. Europa zmienia oblicze (jesień narodów i upadek komunizmu, procesy zjednoczeniowe Europy, Unia Europejska)
5. Narodziny III Rzeczypospolitej (obradę Okrągłego Stołu, pierwsze częściowo wolne wybory, odsunięcie komunistów od władzy, III RP w NATO i UE, kultura i społeczeństwo w Polsce na przełomie XX i XXI w.)
6. Świat w XXI wieku (konflikty we współczesnym świecie, współpraca międzynarodowa, osiągnięcia techniki, przemiany społeczne i kulturowe, zagrożenia współczesnego świata)
7. Moja ojczyzna – Polska dzisiaj (ustrój współczesnej Polski, nowoczesny patriotyzm, prawa i obowiązki obywatelskie, społeczeństwo dzisiejszej Polski)

Sprawdzamy wiadomości i umiejętności

Osiągnięcia szczegółowe ucznia

Uczeń:

- zna skutki II wojny światowej;
- umie scharakteryzować obie strony biorące udział w zimnej wojnie;
- potrafi opisać powojenny ustrój Polski;

- zna przyczyny i skutki kryzysów polityczno-społecznych w PRL;
- rozumie przełomowe znaczenie powstania „Solidarności” i wyboru Karola Wojtyły na papieża;
- rozumie pojęcie jesień narodów;
- zna najważniejsze etapy integracji europejskiej;
- opisuje proces przemian demokratycznych w Polsce;
- charakteryzuje najistotniejsze problemy współczesnej Polski i świata;
- umie objaśnić zasady ustrojowe dzisiejszej Polski;
- wie, na czym polega nowoczesny patriotyzm.

V. Przydział godzin

Program nauczania historii i społeczeństwa w trzyletnim cyklu kształcenia rozkłada się na jedną godzinę lekcyjną tygodniowo w klasie IV i V oraz dwie godziny lekcyjne tygodniowo w klasie VI. Zwyczajowo w klasie VI dyrektor przydziela ze swojej puli dodatkową godzinę na nauczanie historii. W niniejszym przydziale godzin lekcje realizowane w trybie 60 godzin w klasie VI oznaczono gwiazdką (*), natomiast w rubryce „Liczba godzin” w nawiasach podano liczbę godzin lekcyjnych dla tego przypadku.

Ocena śródroczna i końcoworoczna musi być wystawiona z co najmniej trzech ocen częściowych, chyba, że istnieje inny zapis w Wewnętrznym Systemie Oceniania. Trzy oceny częściowe to jednak bardzo niewiele, dlatego zaleca się częstsze ocenianie ucznia, zwłaszcza jego pracy na lekcjach. W jednym semestrze przewidziane są co najmniej 2 duże sprawdziany zajmujące 45 minut. Sprawdzian może mieć postać odpowiedzi otwartych bądź testu. Sposób sprawdzenia pisemnego jest dowolny. Proponujemy w klasie IV i V przeprowadzić w semestrze dwa duże sprawdziany, a w klasie VI co najmniej 3 w semestrze.

Temat	Liczba godzin
KLASA IV	
I. Wkraczamy w świat historii	
1. Czym jest historia?	1
2. Bogactwo źródeł historycznych	1
3. Jak mierzymy czas w historii?	1
4. Do czego historykowi potrzebne są mapy?	1
5. Muzea i zabytki	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1

Temat	Liczba godzin
KLASA IV	
II. Żyję wśród ludzi	
1. Rodzina – klucz do mojej historii	1
2. Moje role w życiu. Ja i inni	1
3. Moja szkoła	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
III. Polska moją ojczyzną	
1. Moja mała ojczyzna	1
2. Poznajemy regionalne tradycje i zwyczaje	2
3. Kto ty jesteś? Polak mały...	1
4. Polska i Europa	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
IV. Życie ludzi wczoraj i dziś	
1. Zmagania pierwszych ludzi	1
2. Pierwsi rolnicy	1
3. Rycerze i zamki	1
4. W średniowiecznym klasztorze	1
5. Wieś wczoraj i dziś	1
6. Średniowieczne miasto	1
7. W drukarni Jana Gutenberga	1
8. Mikołaj Kopernik i jego odkrycie	1

Temat	Liczba godzin
KLASA IV	
IV. Życie ludzi wczoraj i dziś	
9. W gospodarstwie szlacheckim	1
10. Życie dworskie na Wawelu w XVI wieku	1
11. W wieku pary i elektryczności	1
12. W XIX-wiecznej Łodzi	1
13. Nasz świat w XXI wieku	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
KLASA V	
I. W kręgu cywilizacji śródziemnomorskich	
1. Najstarsze cywilizacje	1
2. Antyczna Grecja i jej mieszkańcy	1
3. W ojczyźnie demokracji	1
4. W rodzinie greckiej	1
5. W świecie greckich bogów	1
6. Kultura grecka	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
7. Organizacja Imperium Rzymskiego	1
8. Życie Rzymian	1
9. Wierzenia ludów Cesarstwa Rzymskiego	1
10. Dziedzictwo Rzymian	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1

Temat	Liczba godzin
KLASA V	
II. Średniowiecze	
1. Bizancjum – cesarstwo wschodniorzymskie	1
2. W Arabii Mahometa	1
3. W państwie Karola Wielkiego	1
4. Kościół w średniowieczu	1
5. Kultura średniowiecza	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
III. Polska Piastów	
1. Powstanie państwa polskiego	1
2. Organizacja państwa pierwszych Piastów	2
3. Od rozbicia do zjednoczenia	1
4. Kazimierz Wielki	1
5. Społeczeństwo stanowe	1
6. Życie codzienne w późnym średniowieczu	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
IV. Pod rządami dynastii Jagiellonów	
1. Unia polsko–litewska	1
2. Wielka wojna z zakonem krzyżackim	2
3. Wojna trzynastoletnia	1
4. Rządy ostatnich Jagiellonów	2

Temat	Liczba godzin
KLASA V	
IV. Pod rządami dynastii Jagiellonów	
5. W państwie demokracji szlacheckiej	1
6. Społeczeństwo Rzeczypospolitej w XVI wieku	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
V. Nowe horyzonty	
1. Czas wielkich odkryć	2
2. W epoce odrodzenia	1
3. Złoty wiek kultury polskiej	2
4. Religijny podział świata	1
5. Jak zmieniło się życie codzienne w epoce odrodzenia?	2
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
KLASA VI	
I. Rzeczpospolita za panowania władców elekcyjnych	
1. Pierwsze wolne elekcje	1
2. Wazowie na tronie polskim	1
3. Zwycięskie wojny Jana III Sobieskiego	1
4. Społeczeństwo Polski w XVII wieku *	1
5. Barok – epoka kontrastów *	2
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1

Temat	Liczba godzin
KLASA VI	
II. Świat i Rzeczpospolita w XVIII wieku	
1. W wieku światła i rozumu	1
2. W czasach saskich *	1
3. Próby naprawy Rzeczpospolitej *	2
4. Konstytucja 3 maja	1
5. Insurekcja kościuszkowska	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
III. Naród bez państwa	
1. „Z ziemi włoskiej do Polski” *	1
2. Pod trzema zaborami	1
3. Wielkie powstania narodowe	1 (2)
4. W obronie kultury i języka polskiego *	1
5. Technika i społeczeństwo w XIX wieku *	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
IV. Od I wojny światowej do niepodległości	
1. I wojna światowa (1914–1918)	1 (2)
2. U progu niepodległości	1
3. Kształtowanie się granic II Rzeczpospolitej *	1
4. Polska w dwudziestoleciu międzywojennym *	2
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1

Temat	Liczba godzin
KLASA VI	
V. Europa i świat w latach 1918–1939	
1. Europa po I wojnie światowej	1
2. Rosja bolszewicka i Niemcy nazistowskie	1 (2)
3. Gospodarka i kultura w dwudziestoleciu międzywojennym *	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
VI. Druga wojna światowa	
1. Atak Niemiec na Polskę	1 (2)
2. Na frontach II wojny światowej	1 (2)
3. Polska i Polacy w latach II wojny światowej	1 (2)
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
VII. Nowe oblicze powojennego świata	
1. Zimna wojna	1
2. W Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej	1 (2)
3. Walka o demokratyczną Polskę	1
4. Europa zmienia oblicze*	1
5. Narodziny III Rzeczypospolitej	1
6. Świat w XXI wieku *	1
Powtórzenie wiadomości	1
Sprawdzian wiadomości	1
7. Moja ojczyzna – Polska dzisiaj *	1

VI. Procedury osiągania celów edukacyjnych

.....

Współczesna dydaktyka posługuje się szerokim wachlarzem środków pomagających osiągnąć cel dydaktyczny. Można wśród nich wyróżnić:

- **metody podające** – pogadanka, wykład informacyjny, prelekcja, odczyt, objaśnianie, czytanie, anegdota,
- **metody problemowe** – wykład problemowy, dyskusja,
- **metody aktywizujące** – gry dydaktyczne: symulacyjne, decyzyjne, psychologiczne, inscenizacje, burza mózgów, labirynt,
- **metody eksponujące** – pokaz slajdów, film, ekspozycja, muzeum, teatr, pomniki i zabytki,
- **metody praktyczne** – projekty, pokazy, warsztaty.

Poniżej prezentujemy wybrane metody nauczania wraz z propozycjami tematów treści programowych.

Metody podające

Anegdota – opowiedzenie uczniom historyjki zakończonej żartobliwą pointą pomaga nawiązać z nimi dialog, a jednocześnie zainteresować ich przedmiotem i przybliżyć opisywane wydarzenia. Należy jednak pamiętać, by treść anegdoty była zrozumiała dla dzieci i przystosowana do ich wieku. Ten rodzaj metody można zastosować na przykład podczas lekcji na temat dworu Zygmunta Starego, podając kilka anegdot o Stańczyku.

Metody problemowe

Diskusja – celem tej metody jest wyrobienie w uczniach nawyku spokojnej, rzeczowej dyskusji, używania argumentów merytorycznych, kulturalnego prezentowania swoich poglądów. Znajduje ona zastosowanie przy tematach wymagających oceny jakiegoś faktu, na przykład pozytywnych i negatywnych stron panowania Wazów w Rzeczypospolitej.

Metody aktywizujące

Burza mózgów – to metoda, podczas której uczniowie mogą zgłaszać własne propozycje rozwiązania diskutowanego problemu. Nauczyciel zapisuje na tablicy wszystkie, nawet najbardziej fantastyczne propozycje, nie poddając ich wstępnej selekcji. Następnie cała klasa wspólnie zastanawia się nad najlepszym z zapisanych rozwiązań.

Celem tej metody jest wyzwolenie w uczniach nieschematycznego myślenia, a także danie możliwości zaprezentowania swoich pomysłów dzieciom, które zazwyczaj nie biorą udziału w dyskusjach.

Metody eksponujące

Metody te mają na celu przybliżenie uczniom omawianych zagadnień poprzez odwołanie się do innych niż pismo środków przekazu. Jest to szczególnie ważne w dzisiejszych czasach, gdy większość dzieci od najmłodszych lat ma kontakt głównie z kulturą audiowizualną, a mniej ze słowem pisanym.

Metody praktyczne

Główną zaletą metod praktycznych jest ich wieloaspektowość. Przy ich zastosowaniu uczniowie mają szansę poznać badane zagadnienie od różnych stron, sprawdzić w praktyce pewne metody badawcze oraz nauczyć się współpracy w grupie.

Ważnym uzupełnieniem opisanych metod są środki dydaktyczne oraz rozmaite techniki pracy ucznia. Sala lekcyjna powinna być wyposażona w mapy, atlasy historyczne oraz materiały źródłowe. Wśród technik stosowanych na lekcji historii warto wymienić pracę ręczną (np. wykonanie makiety grodu), rysunek (np. stworzenie drzewa genealogicznego wybranej dynastii), inscenizację (np. koronacji Bolesława Chrobrego) oraz wystawę (np. poświęconą powstaniu listopadowemu).

VII. Ocena osiągnięć ucznia

Ocena z historii i społeczeństwa powinna być adekwatna do wiedzy i poziomu umiejętności ucznia. Jest ona informacją dla ucznia, rodziców i nauczyciela o stanie i poziomie posiadanej wiedzy. Powinna być jawna, sprawiedliwa i czytelna dla ucznia. Nauczyciel jest zobowiązany uargumentować wystawioną ocenę.

Każdy nauczyciel powinien przed wystawianiem ocen z historii i społeczeństwa poinformować uczniów o wymaganiach oraz kryteriach oceniania obowiązujących na poszczególnych etapach nauczania, czyli odpowiednio do obowiązującego programu nauczania w danej klasie.

Obowiązująca skala ocen może być czasem niewystarczająca, dlatego ważne jest stosowanie różnorodnych metod pozwalających na rzetelną ocenę wiedzy i umiejętności poznawczych uczniów.

Indywidualne podejście do ucznia pozwala nauczycielowi budować czytelny obraz umiejętności i trudności ucznia. W tym aspekcie ocena jest wskazówką do dalszych działań zależnych od sytuacji. Dzięki niej uczeń otrzymuje informację zwrotną na temat swoich ewentualnych braków w wiedzy i możliwości ich uzupełnienia. Należy zwrócić uwagę, że oceny są również informacją dla nauczyciela na temat jakości jego własnej pracy.

Na ocenę końcową mają wpływ oceny cząstkowe wystawiane na bieżąco, stanowiące pewnego rodzaju nagrodę za dobrze wykonywaną pracę bądź ostrzeżenie w przypadku braku wymaganej wiedzy i umiejętności. Oceniamy uczniów za:

- wypowiedzi ustne – aktywność na lekcji, logiczne wypowiedzi, umiejętność wykorzystywania wiedzy z poprzednich lekcji,
- prace pisemne – sprawdziany, prace klasowe, kartkówki,
- prace domowe,
- prace zespołowe,
- prace pozaprogramowe – udział w olimpiadach, konkursach.

Poniżej w formie tabeli przedstawione zostały ogólne wymagania na poszczególne oceny.

Ocena	Wymagania
niedostateczny	uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – mimo wyraźnej pomocy nauczyciela nie potrafi odpowiedzieć na postawione pytanie – nie potrafi wykonywać prostych poleceń nauczyciela – nie opanował podstawowego materiału historycznego – nie kojarzy faktów i ma problemy z pamiętaniem ważniejszych dat – nie odrabia prac domowych – jest mało aktywny na lekcji – nie wyraża chęci uczestnictwa w lekcji – wykazuje kompletny brak zainteresowania przedmiotem
dopuszczający (wymagania konieczne)	uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela potrafi sformułować prostą wypowiedź – rozumie, a przede wszystkim stosuje znane pojęcia z zakresu historii: na przykład monarchia, cywilizacja, państwo, demokracja, cezura czasowa, historia, prehistoria, wiek, era, epoka – posiada minimum wiedzy – ma braki w opanowaniu wiedzy potrzebnej do dalszego toku nauczania – sporadycznie odrabia prace domowe – nie jest aktywny na lekcji – unika prowadzenia dialogu – zna podstawowe pojęcia i definicje – wybiórczo łączy fakty z datami
dostateczny (wymagania podstawowe)	uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – formułuje podstawowe, choć proste wypowiedzi – sporadycznie bierze udział w lekcji – stara się odrabiać prace domowe – posługuje się ubogim zasobem wiedzy, jednak pamięta ważniejsze daty – zna pojęcia z zakresu historii oraz tematyki lekcji – opisuje oraz kwalifikuje przyczyny i skutki – dokonuje krótkiej charakterystyki zaistniałych faktów – czasami włącza się do dyskusji – posiada wiedzę nieusystematyzowaną, fragmentaryczną – potrafi omówić proste tabele, diagramy i wykresy – potrafi na podstawie podręcznika sformułować odpowiedzi na postawione pytania – potrafi skomentować wydarzenia z zakresu historii – ma trudności z komunikowaniem się, chętniej buduje proste zadania i wypowiedzi
dobry (wymagania rozszerzające)	uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – jest aktywny na lekcji – chętnie pracuje w grupie – umiejętnie wykorzystuje zdobyte informacje – rozumie znaczenie pojęć, rolę postaci i związków zachodzących między pojęciami a ich wpływem na rzeczywistość – umie pod kierunkiem nauczyciela dokonać selekcji informacji z dostępnych źródeł, np. z tekstu źródłowego, podręcznika, filmu, ilustracji – próbuje uzasadniać wyciągnięte wnioski, oceny i sądy – dostrzega rozwój kulturowy człowieka na przestrzeni dziejów – dostrzega związek przyczynowo-skutkowy między poznanymi na lekcji faktami – poprawnie stosuje i rozumie pojęcia – łączy daty z faktami, ukazując przyczyny i skutki wydarzeń

Ocena	Wymagania
bardzo dobry	uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – posiada kompetencje określone w poziomie wymagań koniecznych, podstawowych i rozszerzających – samodzielnie redaguje notatki na lekcji – umie formułować i przedstawiać własne opinie, sądy – potrafi samodzielnie umiejscawiać wydarzenia w czasie – umie operować pojęciami, łączyć je w swoich wypowiedziach – wykazuje się wiedzą określoną wymaganiami programowymi (pamięta ważniejsze definicje, rozumie pojęcia, wyjaśnia relacje, jakie zachodzą między pojęciami, potrafi umiejscowić i połączyć wypowiedzi wybitnych postaci w czasie oraz ich działania) – aktywnie uczestniczy w lekcji, zawsze jest do niej przygotowany – wskazuje na podobieństwa i różnice, jakie zachodzą między pojęciami, wydarzeniami i wypowiedziami wybitnych postaci historycznych – charakteryzuje poszczególne dynastie – potrafi scharakteryzować panujące na przestrzeni dziejów ustroje
celujący	uczeń: <ul style="list-style-type: none"> – posiada kompetencje określone w poziomach koniecznym, podstawowym, dopełniającym i rozszerzającym – rozwija własne zainteresowania – osiąga sukcesy w konkursach – potrafi wykorzystywać nabytą wiedzę na lekcjach innych przedmiotów – posiada umiejętności wykraczające poza określone w wymienionych poziomach

VIII. Przewidywane osiągnięcia ucznia

Uczeń po trzech latach uczenia się historii w szkole podstawowej powinien wykazać się wiedzą nabytą podczas lekcji i umiejętnościami praktycznymi związanymi z zastosowaniem tej wiedzy w odniesieniu do konkretnych sytuacji i wydarzeń historycznych.

Uczeń zna i rozumie:

- zakres dyscyplin wspomagających historię jako naukę;
- zakres terytorialny omawianych wydarzeń;
- system pojęć potrzebnych do analizowania wydarzeń z poszczególnych okresów;
- związek przyczynowo-skutkowy poszczególnych wydarzeń;
- daty ważniejszych wydarzeń historycznych uporządkowanych chronologicznie;
- postaci historyczne i związane z nimi wydarzenia w ciągu chronologicznym i przyczynowo-skutkowym;
- związki pomiędzy epokami historycznymi;
- najważniejsze konflikty w poszczególnych okresach historycznych;
- ustroje polityczne poszczególnych państw;
- przebiegi konfliktów zbrojnych;
- zasady zawieranych pokojów, traktatów, unii;
- przyczyny i skutki kryzysów mających miejsce w poszczególnych epokach, okresach historycznych.

Uczeń potrafi:

- pracować z mapą i ze źródłami historycznymi;
- używać terminologii historycznej;
- posługiwać się faktografią;
- charakteryzować poszczególne wydarzenia i osadzać je w czasie i przestrzeni;
- oceniać postawy królów, polityków i innych ważnych dla historii postaci;
- analizować przebieg wydarzeń, konfliktów zbrojnych;
- wyciągać wnioski z poszczególnych sytuacji politycznych i gospodarczych;
- na podstawie różnorodnych źródeł historycznych wyrażać własne zdanie;
- dokonywać identyfikacji źródeł;
- wykazywać zależności między różnymi kulturami, poglądami;
- zdobywać samodzielnie informacje;
- dostrzegać różnice między poszczególnymi zdarzeniami, pojęciami;
- wyrażać szacunek wobec innych kultur, nacji;

- szanować poglądy innych;
- szanować i dbać o relikty przeszłości;
- ukazywać przemiany społeczne, polityczne i gospodarcze na przestrzeni dziejów historii powszechnej i Polski.

